

İDEAL OKUL

Eğitimde İdeal İnsan ve Millîlik Arayışları

Editörler

Ali Fuat ARICI

Mustafa BAŞARAN

Editörler: Prof. Dr. Ali Fuat ARICI - Prof. Dr. Mustafa BAŞARAN

İDEAL OKUL
Eğitimde İdeal İnsan ve Millîlik Arayışları

ISBN 978-625-6764-66-8

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türlüdür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Eğitimimizin Kızılma'sı nedir? Anadolu irfanına sahip birey yetiştirmek için insanımıza ne öğretmeliyiz? Eğitimcilerimizin "Nasıl öğreteceğiz?" sorusuna odaklanıp "Ne öğreteceğiz?"i düşünmediği, dahası "Nasıl bir okul kurmalıyız? ya da "İdeal Türk okulu nasıl olmalıdır? sorularının sorulmadığı bir dönemde yaşıyoruz. "Kendimiz dışındaki yerlere koşup gurbette kalmak" yerine Türk biliş tarzına göre okul kuramaz mıyız? Geçmişinden utanmayan bilakis gurur duyan, geleceğine -bu milletin evladı olduğu için- umutla bakan insanı yetiştirecek okulu inşa etmek için daha ne kadar bekleyeceğiz?

İdeal Okul kitabı tarihe not düşmek için yazılmış üçlü serinin son kitabıdır. İdeal Türk ve İdeal Öğretmen ile birlikte bu kitap "Eğitimde İdeal İnsan ve Millilik Arayışları" başlıklı seriden oluşmaktadır. Bu kitapları fikir olarak değerli buluyoruz. Tabii fikirlerin de talihi vardır. Bir fikrin talihi, ilan edildiği dönemde o fikri anlayacak ve kabul edilecek insanların olmasıdır. Galileo çok değerli fikirlerini ilan ettiğinde ne talihsizliktir ki çevresinde onu anlayacak tek bir kişi dâhi yoktu. Dolayısıyla bir fikrin "tutması" ile hak ve değerli olması arasında bir ilişki olmayabilir. İnsanlar ilerde kabul edip "ölümüne" savunacakları fikirlere ilk duyduklarında yine "ölümüne" saldırabilirler. Ancak bu sonradan anlayanların ismi sadece mezar taşında geçerken kıymeti anlaşılan fikirlerin sahiplerin adı tarih kitaplarında, zihinlerde ve gönüllerde yazılıdır.

Bu kitap yanlışa ikna olduğunu anladığında geriye dönmeyi ve huzurunun kaçmasını göze alabilenler ile yaşadığımız çağın değişen şartlarına, bilimsel değişmelere yahut sosyal medya marifetiyle anında değişebilen kamuoyunun fikrine göre şekillenen doğruları değil; değişmez ilkeleri olan hakkı arayanlara yöneliktir. Bu son cümleyi açmak gerekirse, bugün ABD hegemonyası nedeniyle çocuklarımıza İngilizce öğretilmesi gerekliliği doğrudur ancak hak olan her çocuğumuza bir doğu ve bir batı dili öğretilmesi gerektir. Beri taraftan 100 yıl önce de her Türk çocuğuna Fransızca öğretilmekteydi.

Zira zamanın şartları bunu gerektirmekteydi. Bilimsel değişimler de değişmez ilkeler olarak algılanmamalıdır. Eğitimde hâkim paradigmlar sürekli değişmektedir. Bu değişimler eğitim sistemimizin ilkelerini değiştirmemeli, millî bilim insanlarımızın onayından geçen kimi bilimsel değişimlere göre öğretmenlerimizin kullanacağı yöntem ve teknikler güncellenmelidir. Bilimdeki değişimler eğitim sistemimizin temel ilkelerini değiştiremez. Bu kitap yazıldığında uluslararası matematik ve dil sınavları sonuçları açıklanmıştı. Türk medyası, eğitimciler, veliler Singapur eğitim sistemini tartışıyorlar ve mutlaka o sistemin Türkiye'ye getirilmesini öneriyorlardı. Oysa aynı insanlar bir yıl öncesine kadar Fin eğitim sistemine güzellemeleler yapmaktaydı.

Biz kendi eğitim sistemini kuracak, kendi okulunu yapacak yetenek ve birikime sahip bir milletiz. Bunun için ihtiyaç duyduğumuz güç ve motivasyonu tarihimizde bulabiliriz. Bu, tarihe takılmak olarak değil tarihiyle bağımlı koparmamak olarak anlaşılmalıdır. Köksüz her sistem savulmaya mahkûmdur. Haddizatında tarihinde siyasi, askeri, sanatsal ve bilimsel alanda büyük başarıları olan bir milletin başka bir milletin eğitim sistemini kopyalaması veya aynılaşmak için çabalaması ne kadar anlamlı olabilir ki? Oysa böyle bir millete yakışan kadim sistemlerini geliştirmek olmalıdır. Söylemezsek olmaz; Osmanlı Devleti'nin son 200 yılı ve Cumhuriyet'imizin ilk yüz yılında, toplamda 300 yıldır, neredeyse denemediğimiz sistem, yaklaşım, eğitim paradigması kalmadı ama hâlâ Türk çocuklarının hak ettiği, bizi başarıya götürecek, rekabette olduğumuz milletleri geçebilecek, dost milletlerin örnek alabileceği bir sistem henüz bulunamamıştır. Oysa arayışın temelinde "benzemek" değil "millîlik" olsa ideal sistem kolaylıkla inşa edilebilir.

Eğitim bir bilimse, eğitsel problemimizi ancak bilimsel bilgilerle geliştirilen yöntemleri yine bilimsel yollarla deneyerek çözebiliriz. Ancak Türkiye'de bu alanda sesini duyurabilenlerin ortak özelliği ülkemizin eğitim sistemini her geçen gün içinden çıkılması imkânsız hâle gelen bir sorunlar kuyusuna yuvarlamaktır. Millî bir çözüm

önerisi mi var? Bunlar hemen “Efendim Piaget, Ausbel, Dewey... bu konuda der ki; bilimsel düşünelim...” diye başlarlar ve millî önerilerin bilimsel olmadığından dem vurup önerdikleri çözümlerle çözülmesi imkânsız bir sorunumuzun daha olduğunu müjdelerler. Mezkûr tayfa, böylelikle hem kendi yerlerini sağlama almakta, hiç okul görmeden, bir öğrenciye temas etmeden, öğretmenler odasına girmeden, fildişi kulelerinden etrafa emirler yağdırmakta, hem de kendilerini yetiştiren ve kendilerine benzeyecekleri yetiştirecek olan sistem(sizliğ)in devamını sağlamış olurlar. Hâlbuki eğitim sistemi inşasında eğitim bilimin bulgularını değil yöntemlerini bilmek ve kullanmak önemlidir.

Elinizdeki kitabın “eğitimde millileşme” arayışımızın bir sonucu olarak ortaya çıktığını belirtmiştik. Millî kelimesinin; millete has, millete özgü demek olduğunu hatırlamakta fayda var. Ülkemizin gerçeklerini, ekonomik, siyasal, sosyolojik durumunu, geçmişimizi, gelecek ülkümüzü hesaba katan ve bunun dışındaki hiçbir durumu hesaba katmayan eğitim sistemi, millî eğitim sistemidir. Millî okul da bu sistemin önemli bir parçasıdır. Okul sadece eğitimin yapıldığı bina değildir. Bahçesi, çevresi, mimarisi, yönetimi, velisi, müfredatı ile eğitim yapılan maddi ve manevi ortamın kendisidir. Bu bağlamda kıymetli okurlarımız kitapta millî okulun özelliklerini bulabileceklerdir. Ancak bu kitap millî okulun ne olduğunu gösterdiği iddiasında değil; bir “millî okul” olduğu, bu okulu inşa etmenin bir zorunluluk olduğu, bu ideali gerçekleştirmek için yeterli kaynağımız ve inancımız olduğu iddiasındadır.

Editörler

Davutpaşa-İstanbul, 2023

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Ali Fuat ARICI - Prof. Dr. Mustafa BAŞARAN

**1. Bölüm: Türk Kültüründe İdeal Okul: Yeni Bir Okul Kurmak
Yahut Kültür Temelli Eğitim**

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN, Kırıkkale Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5447-4741

2. Bölüm: Türk Kültür Tarihinde İdeal Okul: Mektepten Okula

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1706-9920

3. Bölüm: İdeal Okulun Yönetimi

Prof. Dr. Kürşad YILMAZ, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3705-5094

4. Bölüm: İdeal Okulun Öğretmeni

Prof. Dr. Erol DURAN, Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7581-3821

Dr. Şeyma ÖZDİL, Millî Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0002-8000-0232

5. Bölüm: İdeal Okulun Müfredatı

Prof. Dr. Mustafa BAŞARAN, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1684-5852

6. Bölüm: İdeal Okulun Velisi

Doç. Dr. Taner ATMACA, Düzce Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9157-3100

7. Bölüm: **İdeal Okulun Mimarisi**

Doç. Dr. Cüneyt AKAR, Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6028-2036

Doç. Dr. Mehmet Fatih KAYA, Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8494-8429

Doç. Dr. Mustafa ULUTAŞ, Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8317-7682

8. Bölüm: **İdeal Okulda Spor**

Prof. Dr. Suat UNGAN, Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4020-6655

9. Bölüm: **İdeal Okul Öncesi Eğitim Kurumu**

Doç. Dr. Özkan SAPSAGLAM, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9965-5191

10. Bölüm: **Kutadgu Bilig’de İdeal Okul**

Doç. Dr. Hayrullah KAHYA, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1192-6453

11. Bölüm: **İdeal Bir Okul Olarak Beytü’l-Hikme**

Dr. Öğr. Üyesi Hulusi Ertuğrul UMUDUM, Atatürk Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4997-1575

12. Bölüm: **Gaspıralı İsmail’de İdeal Okul**

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0980-0824

Doktorant Şenay MERAL ZEYTİN, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5245-3034

13. Bölüm: Hilmi Ziya Ülken’de İdeal Okul

Prof. Dr. Kemal BAKIR, Erzurum Teknik Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9335-6422

14. Bölüm: Kâzım Karabekir’de İdeal Okul

Doç. Dr. Yasin Mahmut YAKAR
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9835-981X

**15. Bölüm: II. Abdülhamid Döneminde Okullaşma Çalışmalarına
Bir Örnek: Trabzon Mekteb-i İdadi Mülki**

Doç. Dr. Yusuf GÜNAYDIN, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0638-5621
Doç. Dr. Muzaffer BAŞKAYA, Trabzon Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4593-0979

İÇİNDEKİLER

Ön Söz..... iii

1. Bölüm: Türk Kültüründe İdeal Okul: Yeni Bir Okul Kurmak Yahut Kültür Temelli Eğitim.....	1
Türk Eğitiminin Sekülerleşme Serüveni.....	2
Kültür Temelli Eğitim	6
Kültür Temelli Eğitimde Okul	9
Kültür Temelli Eğitimde Müfredat.....	11
Kültür Temelli Eğitimde Öğretmen ve Yetiştirilmesi	13
Sonuç.....	19

2. Bölüm: Türk Kültür Tarihinde İdeal Okul: Mektepten Okula	23
Türkler, Yazı ve İlk Eğitim Ortamları	26
Uygurlar, Matbaa ve Kitap.....	28
Maveraünnehir’de Doğan Güneş!.....	30
Özgün bir eğitim sistemi olarak Enderun ve Harem.....	32
Yenileşme Dönemi: Kendisi Kalarak Değişmek.....	34

3. Bölüm: İdeal Okulun Yönetimi.....	39
Yönetim Becerileri.....	41
Liderlik.....	45
Öğretim Liderliği.....	45
Paylaşılan Liderlik.....	46
Öğretmen Liderliği.....	47
Örgüt Kültürü ve Örgüt İklimi	48
Örgüt İklimi	50
Öğretmenlerin Desteklenmesi ve Geliştirilmesi	53

4. Bölüm: İdeal Okulun Öğretmeni	55
Sonuç.....	64
5. Bölüm: İdeal Okulun Müfredatı	67
İdeal Okul Müfredatı	70
Son söz	84
6. Bölüm: İdeal Okulun Velisi	85
İdeal Velinin Bazı Karakteristik Özellikleri	86
İdeal Velinin Çocukları Üzerindeki Bazı Temel Sorumlulukları ve Görevleri.....	89
İdeal Veli-Okul-Öğretmen İşbirliği.....	90
Türk Kültüründe İdeal Veli-Çocuk İlişkisi.....	91
İdeal Veli'nin Eğitim Yaklaşımı ve Yöntemleri.....	95
İdeal Veli'nin Çocuğun Duygusal Gelişimine Katkısı	97
İdeal Velinin Çocuğun Sosyal Becerilerini Destekleme ve Topluma Uyum Sağlama Rolü	98
Sonuç.....	99
7. Bölüm: İdeal Okulun Mimarisi	101
Cumhuriyet Öncesi Okul Mimarisi	101
Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemi	107
Cumhuriyetten Günümüze Okul Mimarisi	110
Modern Mimarlık Dönemi	110
II. Millî Mimari Dönemi	112
II. Millî Mimari Sonrası	115
Okul Mimarisinin Öğrenciler Üzerindeki Etkileri	116
Türk İslam Medeniyetinin İhyası Bakımından İdeal Okul Mimarisi.....	119

8. Bölüm: İdeal Okulda Spor	123
9. Bölüm: İdeal Okul Öncesi Eğitim Kurumu	139
Erken Çocukluk Dönemi ve Okul Öncesi Eğitim.....	139
Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim	140
İdeal Okul Öncesi Eğitim Kurumunun Fiziksel Özellikleri	142
İdeal Okul Öncesi Eğitim Kurumunun Program Özellikleri	145
İdeal Okul Öncesi Öğretmeninin Özellikleri	149
10. Bölüm: Kutadgu Bilig’de İdeal Okul	157
Kutadgu Bilig	159
Kutadgu Bilig’in Hedef Kitlesi ve Yazılış Amacı.....	160
İdeal Bir Okul Olarak Kutadgu Bilig.....	161
İdeal Okul(un) İdeali	166
Notlar	168
11. Bölüm: İdeal Bir Okul Olarak Beytü’l-Hikme	169
12. Bölüm: Gaspıralı İsmail’de İdeal Okul	183
Gaspıralı İsmail Bey’in Hayatı ve Eserleri.....	185
Gaspıralı İsmail Bey’in Okul Ülküsü	187
Usûl-i Cedit	189
13. Bölüm: Hilmi Ziya Ülken’de İdeal Okul	199
Hilmi Ziya Ülken’in Hayatı ve Eserleri.....	202
İdeal İnsan ve İdeal Okul.....	205

14. Bölüm: Kâzım Karabekir’de İdeal Okul	217
15. BÖLÜM: II. Abdülhamid Döneminde Okullaşma	
Çalışmalarına Bir Örnek: Trabzon	
Mekteb-i İdadi Mülki	229
Genel Hatlarıyla II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Anlayışı	229
Trabzon Mektep-i İdadi-i Mülki’nin Yapım Süreci ve	
Yaşanan Zorluklar	234
Trabzon Mektep-i İdadi-i Mülki’nin Temelinin Atılması	240
Sonuç	244
Kaynakça	249
Dizin	261
Editörler ve Yazarlar Hakkında	269